

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри українознавства
і мовної підготовки іноземних громадян
Протокол № 1 від 25.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи
Каріна НЕМАШКАЛО

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань 29 "Міжнародні відносини"
Спеціальність 292 "Міжнародні економічні відносини"
Освітній рівень третій (освітньо-науковий)
Освітня програма "Міжнародні економічні відносини"

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова
українська

Розробники:
д.філол.н., професор
к.філол.н., доцент
к.філол.н., доцент

Ольга ЧЕРЕМСЬКА
Вікторія СУХЕНКО
Ірина ХОДАРСЬКА

Завідувач кафедри
українознавства і мовної
підготовки іноземних
громадян

Ольга ЧЕРЕМСЬКА

Гарант програми

Ірина ОТЕНКО

Харків
2023

ВСТУП

Вивчення дисципліни «Українська мова як іноземна» сприяє формуванню у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти навичок іншомовної комунікації в контексті міжкультурного наукового спілкування.

Мета навчальної дисципліни: забезпечити розвиток мовленнєвих умінь аспірантів для ефективного використання української мови в професійних та академічних сферах комунікації.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- формування високого рівня мовної та мовленнєвої компетенцій у науковому спілкуванні;
- освоєння термінознавчого комплексу, необхідного для наукової діяльності;
- розширення меж професійної комунікації з урахуванням лінгвокомунікативної, національно-культурної компоненти;
- поглиблення навичок аналітичного опрацювання наукових джерел, узагальнення та аргументованого викладу інформації з доречним використанням будь-яких мовних виражальних засобів на всіх рівнях мовної системи.

Об'єктом вивчення дисципліни є норми сучасної української літературної мови, жанрові різновиди функціональних стилів, основи красномовства.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасна українська літературна мова в її стильових різновидах.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH06	СК01
	СК04

де СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері міжнародних економічних відносин та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері міжнародних економічних відносин, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

PH06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми МЄВ державною та іноземними мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Українська мова як іноземна (поглиблено).

Тема 1. Проблемні питання з граматики

1.1. Іменник та його категорії. Утворення множини іменників. Кличний відмінок.

Засвоєння правил словозміни різних частин мови (іменника, прикметника, числівника, займенника, дієслова) як необхідна умова досягнення належного рівня культури мови фахівця. Особливості словозміни іменника. Варіантні форми іменника за ознакою роду. Варіантні вживання числових форм іменника. Складні випадки творення та вживання відмінкових форм іменника.

1.2. Прикметник. Ступені порівняння прикметників.

Особливості формотворення та словозміни прикметника. Творення вищого та найвищого ступенів порівняння прикметника. Відмінювання прикметників з основою на м'який приголосний та шиплячий. Варіантні закінчення відмінкових форм прикметника, їх стильове розмежування.

1.3. Прислівник. Ступені порівняння прислівників.

Ступені порівняння якісно-означальних прислівників, використання їх у наукових текстах.

1.4. Числівник. Словотворення. Відмінювання числівників.

Особливості словозміни числівника. Відмінювання простих, складних та складених кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Уживання числівників на позначення дати та часу.

1.5. Дієслово. Дієвідміни, часи і форми дієслів.

Словозміна дієслова. Варіантність форми часу та особових форм, їх розмежування. Варіантні форми інфінітива, їх стильове розмежування. Творення та вживання дієприкметників. Безособові конструкції з дієслівними формами на -но, -то.

1.6. Дієприкметник. Дієприслівник.

Просте речення з дієприкметниковим (або дієприслівниковим) зворотом.

Вираження суб'єкта дії, названої пасивним дієприкметником минулого часу.

1.7. Службові частини мови.

Засвоєння правил словозміни службових частин мови як необхідна умова досягнення належного рівня культури мови науковця. Уживання слів, що належать до службових частин мови.

1.8. Просте речення. Типи простих речень. Просте ускладнене речення.

Розповідне речення (стверджувальне, заперечне). Питальне речення (з питальним словом; із відтінком запрошення). Спонукальне речення (для вираження розпорядження, прохання, поради, пропозиції, заклику, наказу). Просте ускладнене

речення (з однорідними членами речення; з однорідними членами і узагальнювальним словом; з дієприкметниковим зворотом; з дієприслівниковим зворотом; зі вставними словами; звертанням).

1.9. Складне речення. Складносурядне речення. Складнопірядне речення. Типи пірядних речень. Безсполучникове речення.

Складне сполучникове речення (ССР з єднальними відношеннями між частинами; ССР з протиставними відношеннями; ССР з приєднувальними відношеннями; СПР з різними типами обставинних відношень; СПР зі з'ясувальними відношеннями; СПР з означальними відношеннями). Складне безсполучникове відкритої структури. Складне безсполучникове закритої структури.

1.10. Пряма мова. Діалог.

Пунктуація в реченнях з прямою мовою. Розділові знаки в реченнях із цитатами. Діалог на задану тему або відповідно до заданої ситуації.

Тема 2. Аналітичне читання

2.1. Тексти за фахом

Аналітичне читання як форма мовленнєвої діяльності (загальне, вибіркоче, детальне). Ступінь розуміння прочитаного, усвідомлення системних зв'язків між одиницями одного або різних мовних рівнів.

2.2. Наукові тексти різних підстилів і жанрів.

Історія формування наукового стилю. Найважливіші риси наукового стилю. Підстилі наукового стилю: власне науковий, науково-навчальний, науково-публіцистичний, науково-технічний. Лексичні та граматичні ознаки наукового стилю. Жанрове розмаїття наукового стилю.

Тема 3. Усна практика

3.1. Бесіда з теми наукового дослідження.

Повідомлення про власні наукові зацікавлення. Аргументований виступ щодо проблемної теми з обґрунтуванням власної позиції («за» чи «проти»).

3.2. Реферування автентичних текстів за фахом.

Читання та реферування текстів, значних за обсягом (ідентифікація загального змісту тексту (повідомлення) за заголовком; критична оцінка прочитаної інформації. Вилучення потрібної інформації.

3.3. Монолог-міркування (доповідь) із викладенням власних думок і належною аргументацією, логічністю, доказовістю.

Використання елементів риторики в композиції тексту. Розповідь на задану тему (інтерпретація сентенції, цитати, зображення, фрагменту наукового тексту тощо), а також розповідь про власні зацікавлення, історію, національні традиції).

Тема 4. Індивідуальне читання

4.1. Автентичні тексти за фахом (обсяг 200 000 друкованих знаків).

Повідомлення за темою прочитаної книжки (статті) із переказом сюжету чи позиції автора і власним критичним коментарем. Читання неадаптованих текстів зі сфери особистих і професійних зацікавлень.

Тема 5. Письмова практика

5.1. Особливості української пунктуації в академічному письмовому дискурсі.

Найважливіші пунктуаційні норми української літературної мови. Розділові знаки в реченнях із цитатами.

5.2. Структурні та змістові аспекти наукових есе, анотацій.

Текст як основна комунікативна одиниця мови. Загальна структура наукового тексту. Вимоги до складання та оформлення наукового есе, анотації.

5.3. Бібліографічний опис наукових джерел.

Правила цитування та покликання на використані джерела. Загальна характеристика елементів бібліографічного опису. Основні правила бібліографічного опису використаних джерел. Транслітерація.

5.4. Написання анотацій до наукових статей.

Вимоги до складання та оформлення анотації наукової статті.

5.5. Компресія фахового тексту.

Композиція та архітектоніка наукового тексту. Компресія як форма опрацювання наукового тексту. Види компресії (план, тези, конспект, анотація).

Перелік практичних занять за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних занять

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1	Практичне застосування знань граматичних норм сучасної української літературної мови в науковому спілкуванні.
Тема 2. Завдання 2	Робота з науковими текстами різних підстилів і жанрів.
Тема 3. Завдання 3	Бесіда з теми наукового дослідження. Підготовка монологу-міркування (доповіді) із теми дослідження.
Тема 4. Завдання 4	Опрацювання автентичних текстів за фахом.
Тема 5. Завдання 5	Визначення видів наукових робіт. Практичне застосування чинних державних стандартів щодо укладання бібліографії дослідницької роботи.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Теми 1-5	Підготовка до практичних занять
Теми 1-5	Виконання самостійних (домашніх) робіт
Теми 1-5	Підготовка до написання контрольної роботи

Кількість годин лекційних, практичних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (фрагменти лекції (Тема 1-5). Наочні (демонстрація (Тема 1-5)).

Практичні (практична робота (Тема 1-5), підготовка доповіді (Тема 3).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100-бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача освіти до виконання конкретної роботи та оцінюється сумою набраних балів.

Для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль охоплює семестровий контроль та атестацію здобувача освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються такі контрольні заходи:

поточний контроль: виконання завдань (66 балів), робота в групах (12 балів), виконання тестових завдань (4 бали), самостійна робота (8 балів), письмова контрольна робота (10 балів).

Семестровий контроль: Залік

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Мазурик Д. Українська мова для іноземців. Крок за кроком : підручник. – Харків : Фоліо, 2017. – 288 с.
2. Мацюк Г.Р. Українська мова. Практичний курс для іноземців: навчальний посібник. – Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2017. – 195 с.
3. Палінська О. Крок-2 (рівень В 1). Українська мова як іноземна : книга для студента / Олеся Палінська. – Львів : Дон Боско, 2014. – 160 с.
4. Практикум з української мови для іноземних студентів: навчальний посібник: ч. 1. / За ред. проф. Н.П. Литвиненко. – Київ : Видавництво «Фенікс», 2018. – 93 с.
5. Практикум з української мови для іноземних студентів: навчальний посібник: ч. 2. / За ред. проф. Н.П. Литвиненко. – Київ : Видавництво «Фенікс», 2018. – 111 с.
6. Тексти та завдання з наукового стилю мови з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання» / уклад. О. С. Черемська, І. М. Шелепкова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 56 с. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/11920>
7. Черемська О. С. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-практичний посібник для іноземних студентів усіх напрямів підготовки / О. С. Черемська, В. Г. Сухенко, Н. М. Карікова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 172 с. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/14617>

Додаткова

8. Державний стандарт України «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння та діагностика / Укладачі: Данута Мазурик (ЛНУ ім. Івана Франка), Олександра Антонів (ЛНУ ім. Івана Франка, ГО «Центр україністики»), Олена Синчак (Український католицький університет), Галина Бойко (НУ «Львівська політехніка», МІОК), 2018.
9. Мацюк Г.Р. Українська мова. Практичний курс для іноземців. Навчальний посібник. – Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2017. – 195 с. Українська мова для іноземців у таблицях та коментарях : навчальний посібник / Т. О. Дегтярєва, Г. В. Дядченко, Л. А. Кулішенко. – Суми : Сумський державний університет, 2021. – 123 с.
10. Українська мова (за професійним спрямуванням) [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних завдань для іноземних студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня / уклад. О. С. Черемська, С. Ю.

Сокол. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 53 с. Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27812>

11. Українська мова : навчальний посібник для самостійної роботи слухачів - іноземних громадян довузівського етапу підготовки / А.М. Маринич, Л.І. Сіра, К.В. Чернова. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. – 108 с.

12. Українська мова науки, аналітичної сфери та управління : навч. посібник для студентів ВНЗ / О. С. Черемська, В. Г. Сухенко. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 240 с. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/13019>

13. Український правопис [Електронний ресурс]. 2019. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onov1-pravo.pdf>

Інформаційні ресурси

14. Публічний виступ у діловому спілкуванні. – Режим доступу : <http://crk.org.ua>.

15. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця за дисципліною «Українська мова як іноземна». – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5277>